

9

P. code: 53553

(मराठीतभाषांतर)

(वेळ-३ तास)

(एकूणगुण : १००)

सूचना-१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहे.

प्र. १) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

अ) ग्रामीण समाजाची व्याख्या सांगून ग्रामीण समुदायाची वैशिष्ट्ये सांगा.

उत्तर- प्रस्तावना-

व्याख्या-

ग्रामीण समुदायाची वैशिष्ट्ये-

- १) कुटुंब अर्थव्यवस्था
- २) विशेषिकरणाचा अभाव
- ३) सामाजिक एकरूपता
- ४) सामाजिक गतीशिलतेचा अभाव
- ५) बलुतेदारी व्यवस्था
- ६) जनमतेचा अधिक महत्त्व
- ७) धर्म, रूढी व परंपराचा अधिक प्रभाव
- ८) ग्रामीण कला
- ९) साधे व प्रामाणिक जीवन
- १०) नैसर्गिक वातावरणाचा प्रभाव

सारांश-

ब) नागरी समुदाय म्हणजे काय? ते सांगून नागरी समुदायाची वैशिष्ट्ये सांगा.

उत्तर- प्रस्तावना-

व्याख्या-

नागरी समुदायाची वैशिष्ट्ये-

- १) मानवनिर्मिती कृत्रिम पर्यावरणाचा प्रभाव
- २) शेतीव्यतिरिक्त विविध व्यवसाय
- ३) मोठा आकार व दाट वस्ती
- ४) सामाजिक विजातीयता
- ५) दुय्यम संबंधीचे प्राबल्य
- ६) व्यक्ती प्रधानतेस वाव

2

७) सामाजिक सहिष्णुता
८) सामाजिक गतिशीलता
सारांश-

क) ग्रामीण नागरी सातत्यामुळे निर्माण झालेल्या समस्या स्पष्ट करा.

उत्तर- प्रस्तावना-

ग्रामीण नागरी सातत्यामुळे निर्माण झालेल्या समस्या-

- १) प्रदूषणाचा प्रश्न
- २) फसवणुकीच्या प्रकारामध्ये वाढ
- ३) नैतिक मूल्यांची घसरण
- ४) वृद्ध मंडळीचा प्रश्न
- ५) बेरोजगारीचा प्रश्न
- ६) झोपडपट्टीचा प्रश्न

सारांश-

प्र. २) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

अ) महिलांच्या विविध समस्यांची चर्चा करून त्यासाठी उपाय सुचवा .

उत्तर- प्रस्तावना-

महिलांच्या विविध समस्या-

- १) हुंडा समस्या
- २) बालविवाह समस्या
- ३) नोकरी करण-या समस्या
- ४) कौटुंबिक समस्या
- ५) शैक्षणिक समस्या

उपाय-

- १) हुंडा पध्दती नष्ट
- २) बालविवाह बंदी
- ३) नोकरी करण-या संरक्षण
- ४) शिक्षणाचा प्रसार
- ५) आरोग्याच्या सोयीसुविधा उपलब्ध

सारांश-

3

ब) अनुसूचित जातीचा अर्थ सांगून अनुसूचित जातीच्या प्रमुख समस्या विशद करा.

उत्तर- प्रस्तावना-

अनुसूचित जातीचा अर्थ-

अनुसूचित जातीच्या प्रमुख समस्या-

- १) आर्थिक समस्या
 - २) सामाजिक समस्या
 - ३) राजकीय समस्या
 - ४) सांस्कृतिक समस्या
 - ५) शैक्षणिक समस्या
 - ६) आरोग्य विषयक समस्या धर्मांतराचा समस्या
- सारांश-

क) शिक्षणाची संकल्पना सांगून शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

उत्तर- प्रस्तावना-

शिक्षणाची संकल्पना-

शिक्षणाचे महत्त्व-

- १) शिक्षणाची क्षमता
- २) आंतरक्रिया
- ३) स्वीकारशीलता
- ४) भाषा समता
- ५) निश्चित अनुक्रम
- ६) शिस्त
- ७) आकांश रुजवणे
- ८) भूमिका शिक्षण
- ९) सामाजिक मूल्ये आणि प्रमाणिके
- १०) पर्यावरणाचे ज्ञान

सारांश-

प्र. ३) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

अ) ग्रामीण सामाजिक बदल प्रक्रियेतील अडथळे सांगा .

उत्तर- प्रस्तावना-

ग्रामीण सामाजिक बदल प्रक्रियेतील अडथळे-

4

१) नैतिक मूल्याची घसरण

२) वृद्ध मंडळीचा प्रश्न

३) फसवणुकीत वाढ

४) शैक्षणिक बदल

५) आरोग्यात बदल

सारांश-

ब) धर्माची संकल्पना स्पष्ट करून मानवी जीवनात धर्माचे महत्त्व सांगा

उत्तर- प्रस्तावना-

धर्माची संकल्पना-

मानवी जीवनात धर्माचे महत्त्व-

१) मनःशांती व व्यक्ती महत्त्वाचे संघटन

२) परिस्थितीची समायोजन

३) सामाजिक नैतिक व मूल्य

४) कल्याणकारी कार्यांना चालना

५) इतर कार्य

सारांश-

क) सहकाराचे ग्रामीण विकासातील महत्त्व विशद करा.

उत्तर- प्रस्तावना-

सहकाराचे ग्रामीण विकासातील महत्त्व-

१) आर्थिकदृष्ट्या महत्त्व

२) सामाजिकदृष्ट्या महत्त्व

३) शैक्षणिकदृष्ट्या महत्त्व

४) राज्याच्या किंवा देशाच्या दृष्टीने महत्त्व

सारांश-

प्र. ४) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

अ) भारतातील आधुनिकीकरणाचे स्वरूप आणि समस्या स्पष्ट करा.

उत्तर- प्रस्तावना-

भारतातील आधुनिकीकरणाचे स्वरूप-

१) आर्थिक आधुनिकीकरण

- २) राजकीय आधुनिकीकरण
- ३) सामाजिक, सांस्कृतिक आधुनिकीकरण
- ४) मानसिक आधुनिकीकरण

भारतातील आधुनिकीकरणाच्या समस्या-

- १) व्यक्ती आणि समाज यांच्यात दुरावा
- २) सामाजिकीकरणात बाधा
- ३) असंतोषाची निर्मिती
- ४) संघर्षाची निर्मिती
- ५) विघातक प्रवृत्तीस प्रोत्साहन

सारांश-

ब) ग्रामीण सामाजिक परिवर्तनातील घटक विशद करा.

उत्तर- प्रस्तावना-

ग्रामीण सामाजिक परिवर्तनातील घटक-

- १) सामाजिक घटक
- २) राजकीय घटक
- ३) सांस्कृतिक घटक
- ४) आर्थिक घटक
- ५) शैक्षणिक घटक धार्मिक घटक

सारांश-

क) संस्कृतीकरणाची संकल्पना सांगून संस्कृतीकरणाची वैशिष्ट्ये सांगा

उत्तर- प्रस्तावना-

संस्कृतीकरणाची संकल्पना-

संस्कृतीकरणाची वैशिष्ट्ये-

- १) धार्मिक निधीचे अनुकरण
- २) आर्थिक स्थितीशी संबंध नाही
- ३) दुहेरी प्रक्रिया
- ४) आदिम जमातीचे संस्कृतीकीकरण
- ५) अनिश्चित कालावधी

सारांश-

प्र. ५) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोवर टिपा लिहा.

अ) शिक्षणाचे प्रकार-

उत्तर-प्रस्तावना-

शिक्षणाचे प्रकार-

- १) औपचारिक शिक्षण
- २) अनौपचारिक शिक्षण
- ३) विस्तार शिक्षण

ब) धर्माची कार्य-

उत्तर- प्रस्तावना-

धर्माची कार्य-

- १) शिक्षण विषयक कार्य
- २) मनोरंजन व कलांना उत्तेजन
- ३) विविध संस्कारातून बदलांची जाणीव
- ४) सामाजिक विषयक कार्य
- ५) इतर कार्य

क) पाश्चिमात्यीकरणाचा भारतीय समाजावरील परिणाम-

उत्तर- प्रस्तावना-

पाश्चिमात्यीकरणाचा भारतीय समाजावरील परिणाम-

- १) नव्या संस्थांचा उदय
- २) नवीन मूल्यांची ओळख
- ३) अनिष्ट प्रथांचे उच्चाटन
- ४) सामाजिक संस्थान परिवर्तन
- ५) सुधारणा चळवळीचा उदय

ड) सहकाराची व्याप्ती-

उत्तर- प्रस्तावना-

सहकाराची व्याप्ती-

- १) व्यवसाय संघटनेचे एकल व्यापार
- २) भागीदारी संस्था
- ३) सहकार चळवळ